כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת ראה ■ כ"ד מנחם-אב ה'תשע"ג ■ 31.07.2013 ■ גליון מס' 234

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

האומנם פגישות בעולם הבא?
בני אדם רבים שהיו במצב שהוגדר כמוות קליני והתעוררו לחיים, סיפרו שחוו חוויה נפלאה: חוויית סף-מוות...
המשך בעמ' 2

שו"ת קיץ
שאלה: האם מותר לנפח ברכות מים מפלסטיק בשבת כדי שהילדים הקטנים ישחקו במים ויצננו עצמם מהחום?...
המשך בעמ' 3

סיפור לשבת
הזורעים בדמעה ברינה יקצרו (א)
צוואה ובה קטע תמוה הובאה לפני, והייתי זקוק לזמן רב כדי לפענח אותה...

הזורעים בדמעה ברינה יקצרו (ב)
הסיפור דלהלן אירע בעת שהגאון, רבי ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל, ראש ישיבת טשיבין...
המשך בעמ' 3

שביבים
■ שהחיינו על הנחת תפילין
■ טירוף חופש הביטוי
המשך בעמ' 4

פרשת ראה

הברכה והקללה מיד אדם

/ הרב יעקב הלוי פילבר

שאלה עתיקת יומין היא מהו מקור הרע בעולם, האם הוא בא מהשמים או תוצאה של מעשי האדם. המדרש (קה"ר ז) מספר: "בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון, נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו: ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הם, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי". מהמדרש מבואר שיש יכולת לאדם לקלקל ולהחריב את העולם, לאיזה קלקול וחרבן מתכוין המדרש? האם הכונה היא ליכולתו הטכנית של האדם לפעול על קליפת כדור הארץ, כמו לחצוב בהרים, לשנות את פני הקרקע, לכרות יערות, לסכור אפיקי נהרות ולהטות את זרמיהם לאפיקים אחרים וכדומה. אלא שעל האפשרות הזו לכאורה יש סתירה מהמדרש עצמו שבו הקב"ה אומר לאדם: "כל מה שבראתי בשבילך בראתי", שמשמעו כי העולם עומד לשמושו של האדם לכל צרכיו? ואפשר לומר שכונת המדרש לקלקול והשחתה שלא לצורך, שעל כך יש איסור מפורש בתורה: "בל תשחית", כמו שכתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"ו ה"י): "ולא אילנות בלבד אלא כל המשבר כלים וקורע בגדים והורס בנין וסותם מעין ומאבד מאכלות דרך השחתה עובר בלא תשחית".

דוגמא לאפשרות להשחתה כזו מוצאים אנו בסיפורו של הצדיק רבי אריה לוין וכך הוא מספר: "אחרי תפילת מנחה גדולה יצא רבינו הראי"ה קוק זצ"ל כדרכו בקודש לשוח בשדה, לצמצם מחשבותיו, ואני נלויתי אליו. בדרך קטפתי איזה עשב או פרח, הזדעזע רבינו ואמר לי בנחת: 'האמן תאמין לי שמימי נזהרתי לבלתי קטוף בלי תועלת עשב או פרח, שיכול לגדול או לצמוח, כי אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה האומר לו: גדל!, כל ציץ עשב אומר דבר, כל אבן לוחשת איזה סוד, כל בריה אומרת שירה'. - ומסיים רבי אריה - הדברים שיצאו מלב טהור וקדוש, נחקקו עמוק בלבי, ומאז התחלתי להרגיש ביותר את מדת החמלה על כל דבר". ("איש צדיק היה" עמ' 74). אלא שלפי ההסבר הזה השפעתו של האדם על העולם היא מוגבלת והיא מתייחסת למקום מצומצם בקליפה של כדור הארץ, אך לשון המדרש: "תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי" משמעו שהכוונה היא לקלקול וחורבן של כלל העולם. ונשאלת השאלה האם אכן ביכולתו של האדם להשפיע לטוב או לרע גם על העולמות שהם מעבר להישג ידו של האדם, וזאת אם נסביר שהציווי "שלא תקלקל ותחריב את עולמי" מתייחס לבריאה כולה?

על הכתוב: "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" מביא הנצי"ב בביאורו "העמק דבר" את המדרש האומר: "משעה שאמר הקב"ה 'ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה' שוב 'מפי עליון לא תצא הרעות והטוב', אלא המצוות עושות שלהן והעבירות עושות שלהן". כלומר שקיים קשר בין התנהגות האדם למצבה של הבריאה כולה. ואת הקשר הזה מסביר הרמח"ל בספרו 'דעת תבונות': שהאדון ברוך הוא רוצה שהאדם בעבודתו יתקן את כל החסרונות שבבריאה, ושיד האדם תהא מגעת לכל העניינים הרמים שיהיו נפעלים ממעשי האדם", והוא מדמה את פעילות האדם "לאורלוגין (שעון המופעל ע"י מערכת של גלגלי שינים) שאופניו פוגשים זה בזה, ואופן קטן מנועע אופנים גדולים ורבים - כך קשר האדון ברוך הוא כל בריותיו בקשרים גדולים, והכל קשר באדם להיות הוא המנועע במעשיו וכל השאר מתנועעים ממנו". הסבר דומה בסגנון אחר על השפעת האדם על העולם כותב רבי חיים מוואלזין בספרו 'נפש החיים' (שער א, פ"ב, פ"ג) ושם הוא מסביר שכמו שהקב"ה הוא בעל הכוחות כולם, שכולם תלויים בידו לשנותם ולסדרם, כך בדמיון זה כביכול ברא הקב"ה את האדם והשליטו על רבבות כוחות ועולמות אין מספר, ומסרם בידו של האדם שיהא הוא המנהיג אותם על פי כל פרטי תנועות מעשיו ודבוריו ומחשבותיו, שאם הם טובים הם מקיימים ונותנים כח בכמה כוחות ועולמות עליונים ומוסיפים בהם קדושה ואור, ואם הם רעים חלילה, הם מהרסים רחמנא ליצלן כמה כוחות ועולמות עליונים הקדושים, ועל הטוב נאמר: "ואשים דברי בפיך... לנטוע שמים

וליסד ארץ", ועל הרע נאמר: "מהרסיך ומחריביך ממך יצאו". והכח הזה של האדם הוא "צלם אלוקים" שבאדם. ועל ההשפעה הזו של האדם אמרו במדרש (ילק"ש בשלח תשמג): "בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כח וגבורה של מעלה, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום כביכול מתישין כח גדול של מעלה".

האומנם פגישות בעולם הבא?*

בני אדם רבים שהיו במצב שהוגדר כמוות קליני והתעוררו לחיים, סיפרו שחוו חוויה נפלאה: חוויית סף-מוות (Near Death Experience).

הם חשו שהם מרחפים מעל גופם ותיארו את שהתרחש בסביבת גופם בשעת מותם; חוו אושר, רגיעה ושלוות נפש, גופם הפך לרוחני ושקוף, הם ריחפו בתוך מנהרה, פגשו קרובים, אהובים, ישויות זוהרות, ועוד.

יש שראו בכל אלו התפרצויות אורה מהעולם שלאחר המוות. הפסיכיאטרית השווייצרית אליזבת' קובלר-רוס (Kübler-Ross) אספה עדויות רבות לתופעה זו וראתה בה הוכחה לקיומה האלמותי של הנפש. בשלב מסוים שיתפה קובלר-רוס פעולה עם מתקשר (עיין מדיום) על מנת שיסייע לכמה ממטופליה לתקשר עם קרוביהם המתים. עבודתה זכתה לביקורת מדעית קשה. הרופא והפסיכולוג ד"ר ריימונד מודי (Moody) ערך מחקר גדול בנושא וזיהה מכנה משותף רחב לחוויות סף-המוות המדווחות, אך גם על עבודתו נמתחה ביקורת קשה בטענה שהשמיט דיווחים שלא עלו בקנה אחד עם תפיסתו המקורית.

במקרים רבים חוויות סף-המוות שונות מאוד זו מזו: חלק מהדיווחים מתארים חוויה מופלאה ונעימה, אך לעומתם רבים מתארים חוויה מזעזעת של עינויים על ידי שדים וכדומה. יתר-על?-כן, דיווחים על פגישת בני אדם שמתו בעולם הבא התחלקו לפי אמונות המדווחים: מוסלמים דיווחו שפגשו את מוחמד, נוצרים פגשו את ישו הנוצרי, ולהבדיל, יהודים דיווחו שפגשו את אברהם אבינו ושאר קדושי עליון. המסקנה העולה מן ההבדלים בין הדיווחים היא שכל אדם מתאר את החוויה בהתאם לאמונותיו וציפיותיו. זאת ככל הנראה הסיבה למיעוט דיווחי חוויות סף-המוות בקרב ילדים שהיו במצב גופני כזה.

קשה לראות בדיווחים על חוויית סף-המוות הוכחה מדעית לחיים שלאחר המוות, שכן במחקר שכלל 344 נבדקים שהתעוררו ממצב שהוגדר כמוות קליני נמצא כי רק כעשרים אחוז מהנבדקים דיווחו על חוויית סף מוות (חלקית או מלאה). במקרים האחרים לא דווח על כל חוויה, ואם כן הרי שניתן לראות בכך הוכחה דווקא לאי-קיומם של חיים לאחר המוות, לשיטתם של אלו המייחסים משמעות לדיווחים אלו.

פסיכיאטרים סבורים כי מקור החוויה הוא בהזיות הנובעות מערפול החושים. דיווחים על חוויות דומות ניתן למצוא גם בקרב בני אדם שלא היו במצב שהוגדר כמוות קליני, אלא כתופעת לוואי למצבים שונים: א. הסם קטמין (Ketamine) הוא סם הרדמה המפיק הזיות של התנתקות מהגוף וריחוק. מספר מדענים הצליחו לשחזר את המאפיינים העיקריים של חוויית סף-המוות על ידי הזרקת הסם לנבדקים בריאים. ב. נטילת סמי הזיה כגון חשיש, LSD ו-DMT. ג. התקפים פסיכוטיים. ד. התקפים אפילפטיים. ה. גירוי חשמלי של אונת הרקה במהלך ניתוח לטיפול באפילפסיה. ו. היעדר חמצן במוח או זרימת דם חלשה, כגון בטראומה לאחר אבדן דם רב, או אפילו באימון טייסים לתאוצה מהירה. ז. רמה גבוהה של פחמן דו-חמצני בדם. ח. לידה. ט. טראנס מדיטטיבי. י. מיגרנה חזקה מאוד. יא. מצבים קריטיים כגון רגע לפני תאונת דרכים או בשורה מרה מרופא. יב. דמדומים לפני הירדמות. כמו כן יש לציין, כי בעלי דמיון או רגש מפותחים, נוטים לדווח יותר על חוויות סף-מוות.

חוקרים שחקרו דיווחים על חוויות סף-מוות בקרב אלה שאכן היו במצב של מוות קליני תלו את התופעה בגורמים שונים: א. פעולתן של תרופות ומשככי כאבים חזקים. ב. כמות גדולה של אנדורפינים המשתחררים במצב זה ומשרים שלווה. ג. גירוי עצבי במוח הגורם לתופעת מראה המנהרה שאור בסופה. ד. היעדר חמצן ברקמות המוח מביא לשמיעת קולות.

באשר לדיווחי האדם על שיחות שהתנהלו סביב מיטתו כאשר נחשב למת - במחקר שנערך בשנת תשס"ו (5766) התברר שבבדיקת דימות תהודה מגנטית למדידת התפקוד המוחי (fMRI) ניתן לזהות פעילות מוחית על אף שמכשירים רפואיים פשוטים יותר הורו בבירור על מוות מוחי, כך שאין כל דבר מסתורי בדיווחים על התרחשויות באותו הזמן. הסבר אחר הוא שהאדם אמנם לא שמע דבר, אך עיבד ושיחזר למפרע את זיכרון ההתרחשויות בהסתמכו על מידע שקלט בשעה שהתעורר ומידע שקיבל מאחרים לאחר זמן (עיין זיכרון מדומה).

Mobbs, D., & Watt, C. (2011). There is nothing paranormal about near-death experiences: How neuroscience can explain seeing bright lights, meeting the dead, or being convinced you are one of them. Trends in Cognitive Sciences (15), 447-449.

* מתוך ספרו החדש של הרה"ג שלמה אבינר שליט"א: נר באישון לילה

❊❊❊

יש בסלי סיפורים למכביר שאין לערער על אמינותם על אנשים שחוו דיון בבית דין של מעלה וחזרו לעולמנו וסיפרו על אנשים שלא הכירו כלל קודם לכן, שישבו בדינם והמליצו טוב עליהם. לא הייתי שולל אפשרות שפרופסורים אתאיסטים יעוותו אמיתות ובלבד שלא יצטרכו לאשר חיים שלאחר המוות. רק באחרונה פרסמנו כאן על גילויים חד משמעיים המפריכים את תאוריית האבולוציה שהאקדמיה מתנכרת להם בכל דרך אפשרית. וללא כל קשר, כדאי לעיין בספרו של ד"ר ארתור פינדליי: על גבול האתריי. ש.ש.

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

נשאלתי: האם מותר לנפח ברכות מים מפלסטיק בשבת כדי שהילדים הקטנים ישחקו במים ויצננו עצמם מהחום?

תשובה: פעמים שהדבר מותר, ופעמים שהדבר אסור, וכמו שיבואר לקמן.

ביאור: בגמרא במסכת שבת[א] מבואר דאסור לתת את נוצות הכר לתוך הכר בשבת, ומפרש שם רש"י בטעם הדבר, שבכך נגמרה מלאכתו של הכר, ונמצא עושה כלי בשבת. ומבואר עוד בגמרא דזה דווקא אם עושה זאת בפעם הראשונה, אך אם כבר הכניס בעבר את הנוצות לתוך הכר, והוציאם משם, מותר להכניסם בשבת, משום שאז אין הדבר נחשב כגמר מלאכת הכר.

ולכן לכאורה לפי זה, אם בא לנפח את הבריכה בשבת בפעם הראשונה, הדבר אסור, משום שעל ידי כך גומר את מלאכתה ונמצא עושה כלי בשבת. אך אם הברכה כבר נופחה בעבר, אין בניפוח הנוכחי איסור כמבואר בגמרא לגבי הנוצות והכר.

אלא שיש לבעל דין לחלק ולומר, דאינם דומים הנידונים, דבנוצות וכרית, הנוצות הם תמיד אותם נוצות, ומשום כך מהפעם השנייה ואילך אין איסור, אבל בברכה ואוויר כל פעם מכנים אוויר אחר שלא היה כבר בברכה, וממילא בכל פעם יהיה איסור מחדש, ובאמת מבואר בחידושי הר"ן למסכת שבת שם שאסור להעביר נוצות מכר לכר בשבת, ומבואר דאם הנוצות לא היו בכר הזה מעולם, אף שהיו בכר אחר, אסור לתיתם בשבת.

ואכן מטעם זה אסר בשו"ת חלקת יעקב[ב] לנפח כר גומי בשבת. אולם הגרש"ז אוירבעך זצ"ל סבר שאין לחלק בין אוויר לאוויר 'דאוויר כל העולם חד הוא' ולכן מהפעם השנייה ואילך מותר לנפח ברכה בשבת. וכן פסק בספר שמירת שבת כהלכתה באשר לניפוח כדור בשבת.[ג]

אמנם אם ניפוח הברכה כרוך בטורח ובמאמץ, מבואר במשנה ברורה[ד] שגם הפעם השנייה נחשבת כפעם הראשונה.

אולם כל זה בברכה שדרך לנפחה, ולהשאירה מנופחת לזמן מרובה, אך אם מדובר בברכה שדרכה שאחר השימוש בה, מרוקנים את האוויר, וכל פעם שמשתמש בה מנפחה ומרוקנה, לכאורה אין איסור לנפחה בשבת, אפילו בפעם הראשונה, ואפילו אם הדבר כרוך בטורח[ה], ודבר זה נלמד מדברי המשנה ברורה[ו] שהתיר ליתן חגורה במכנסיים בשבת, אפילו בפעם הראשונה, משום שהיא עשויה להכנים ולהוציא ואינו מבטל את החגורה שם.

סיכום הדינים העולים:

בברכה שמנפחה לזמן ארוך: אם אין הניפוח כרוך בטורח ובמאמץ, בפעם הראשונה אסור, אך מהפעם השנייה ואילך מותר, אך אם הדבר כרוך בטורח אסור גם בפעם השנייה.

ובבריכה שמנפחה לזמן קצר: מותר לנפחה בשבת גם בפעם הראשונה, וגם אם הדבר כרוך בטורח.

ובכל מקרה שמותר לנפח, מותר גם להשתמש במשאבה המיוחדת לכך (ובלבד שלא תהא משאבה חשמלית)[ז].

א - דף מ"ח עמוד א'.
ב - שו"ת חלקת יעקב או"ח סימן קס"ז (דפוס ישן ח"ג סימן קנ"ט).
ג - פרק ט"ז סעיף ז' (במהדורה החדשה שיצאה לאחרונה) ושם בהערה כ"ג מביא את דברי הגרש"ז זצ"ל.
ד - סימן ש"ז ס"ק כ'.
ה - עיין ספר אורחות שבת פרק ח' הערה צ"ה.
ו - סימן ש"ז ס"ק ט"ז.
ז - שש"כ שם בהערה, וכן בפרק ל"ד סעיף כ"ד.

סיפור לשבת

הזורעים בדמעה ברינה יקצרו (א)

צוואה ובה קטע תמוה הובאה לפני, והייתי זקוק לזמן רב כדי לפענח אותה. הייתה זו צוואתה של אישה שחילקה את נכסיה ליורשיה, לבניה ולנכדיה, ובתוך הדברים הוסיפה שורה שבה ציינה, שלנכדה פלונית היא מעניקה עשרת אלפים דולר יותר מאשר לכל הנכדים האחרים.

חוסר הבהירות בסיבת הירושה המוגדלת לאותה נכדה, הביאה אותי לכדי הטלת ספק בעצם כשרותה של הצוואה. במשך זמן רב חיפשתי וחקרתי אחר הסיבה שהביאה את הסבתא להוריש סך כסף כה גדול לנכדה אחת. עד שמצאתי מכתב שבו תיארה הסבתא, בשפה נרגשת מאד, את הלילה שבו ישבה עם כל נכדיה ונכדותיה וסיפרה להם את שעבר עליה בתקופת השואה, ואת מנת הסבל הגדושה שנפלה בחלקו של העם היהודי באותן שנים. והנה, במכתבה זה מספרת הסבתא שאומנם כל הנכדים האזינו לסיפוריה בדריכות רבה, אבל אותה נכדה, חנה'לה שמה, לא רק שהקשיבה והתרגשה אלא אף הזילה דמעות. בכך עלה בידי לפענח את פתרון הצוואה. הסבתא החליטה מן הסתם, שעל דמעות משלמים ביוקר, והוסיפה לירושתה של נכדתה הבוכייה עוד עשרת אלפים דולר...

המשך בעמוד הבא...

ועכשיו הבה נעשה חשבון פשוט. ממש אחד ועוד אחד. אם כאן, בעולם הזה, מוכנים אנשים בשר ודם לשלם עבור דמעה אחת מחיר כה יקר - איזה תעריף יהיה בשמים לדמעה אחת שיזיל אדם מעינו על חורבן בית המקדש! איזה מחיר ישלם לו הקב"ה על כך שהוא מבכה את חסרון כבוד שמים!?

מסיפור זה הננו למדים, שהבכי על חורבן בית מקדשנו, אינו רק בגדר חיוב המוטל על כל אדם מישראל. הוא גם 'משתלם'.

הזורעים בדמעה ברינה יקצרו (ב)

הסיפור דלהלן אירע בעת שהגאון, רבי ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל, ראש ישיבת טשיבין, למד בישיבת חכמי לובלין, אצל הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל. רק מתי מספר בתקופתנו נותרו מבין תלמידי יח"ל כמו "יבדל לחיים" הגאון רבי שמואל ואזנר, ועוד. אבל הגרב"ש זצ"ל התייחד בכך שהתקופה שלמד בישיבה בלובלין הייתה ארוכה, ונמשכה על פני כמה שנים. מהיחס שגילו כלפיו כבר אז ראשי הישיבה, ובמיוחד הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, אפשר ללמוד על ערכו הרם והנשגב, בהיותו נער צעיר. עד כדי כך, שראש הישיבה מינה אותו להיות 'בוחן' לתלמידים החדשים שביקשו להתקבל לישיבה. כשהגיע כבר לירושלים וזכה לעמוד בראש ישיבת טשיבין, סיפר לתלמידיו את 'נהלי הקבלה' בישיבות של הימים ההם, שהיו שונים בתכלית השינוי מהתנאים של ימינו.

אם היום מקדישים תשומת לב מיוחדת ל'ידיעותיו' של הנבחן, ופחות ליראת השמים שלו, הרי שבתקופתי, ספר הגרב"ש זצ"ל, ביררו ראשי הישיבות בעיקר על דמותו ואישיותו של הבחור, אם כי - הוסיף - בישיבת חכמי לובלין הקפידו גם על רמה גבוהה בלימוד ובהבנה. פעם, סיפר, הגיע לבחינות בחור שהיה באמת קשה - הבנה, וכמעט שלא הבין מאומה בתלמודו. אבל, יראת השמים שלו הייתה למופת. הלה נבחן אצל כמה מראשי הישיבה, שפסלוהו על הסף, ואילו כאשר הגיע לבחינה אצלי, הבינותי שאי אפשר שלא לקבל בחור שכזה לישיבה. "למי אם לא לירא שמים שכזה, נועדה ישיבת חכמי לובלין"? הבעתי את דעתי בפני ראשי הישיבה, שלא קיבלו את דברי, ולא שילבו את הבחור ברשימת 'המקובלים'. ויהי בלילה, המשיך הגרב"ש לספר, ואני צועד לחדרי בבניין הישיבה. השעה הייתה שתיים ומשהו אחרי חצות. אף אחד כבר לא הסתובב בחוץ. לפתע שמעתי רעש מסויים מכיוון היכל הישיבה. חזרתי מעט לאחורי, ולא הצלחתי לאתר את מקור הרעש. החלטתי שאני חייב לדעת מי ומה, והלכתי אחרי הקול. וכך הגעתי לעזרת הנשים של ההיכל. ואת מי אני פוגש שם? את הבחור שלא רצו לקבלו לישיבה, וכולו בוכה ומבכה על מר-גורלו. הבכי שלו היה כה עז, שלא יכולתי גם אני להתגבר על עצמי, ופרצתי בבכי. וידעתי שאני הולך לעשות מעשה. פניתי לביתו של אחד הרמי"ם שבחן אף הוא את הבחור והמליץ שלא לקבלו לישיבה. הערתי אותו משנתו ובקשתיו שיבוא יחד איתי לעזרת הנשים... הר"מ הבין שיש דברים בגו, ומפה לשם, כאשר נכנס הר"מ לעזרת הנשים ואוזניו שמעו ולא זר את בכיו של הנער, ועיניו ראו ולא זר בצערו הגדול, דיווח על כך לגאון רבי מאיר שפירא, ולאחר התייעצות נוספת התקבל הבחור לישיבת חכמי לובלין. 'ומה אתם חושבים, שהוא לא עשה חיל בישיבה? - סיים הגרב"ש את סיפורו; 'בתוך תקופה קצרה למדי הפך לאחד המצטיינים'.

(מאוצר הסיפורים וכתביו של הפוסק הנודע, הגר"י זילברשטיין שליט"א)

שביבים / שאול שיף

שהחיינו על הנחת תפילין

בספר הליכות שלמה (תפילה, הלכות תפילין סעיף י"ד) מביא תשובה מכתב יד ממרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, שנדפס בספר שיח הלכה (סימן כב אות ה'), וזה לשונו: לעניין שהחיינו בתפילין התנהגתי עם בניי שיחי', שלפני י"ג שנה (היינו חודש ימים לפני היותם בר מצוה - הליכות שלמה) הניחו, אבל לא נתתי להם התפילין במתנה (והיה אומר להם בפירוש שאינו נותנם להם אלא משאילם) רק במלאת להם י"ג שנה, והברכה (שהחיינו) היא על ההנחה וגם על המתנה של התפילין. ואף שמצוות לאו ליהנות ניתנו, היינו בקונה במעותיו, אבל לא במתנה שזה ממש רכוש.

ועוד הובא שם בהליכות שלמה, שהורה לבניו שיכוונו בברכה זו גם על עצם היום והזמן הזה שנהיו בני דעת וזוכים מיום זה ואילך לקבלת עול תורה ומצוות, ובוודאי ראוי להודות ל-ה' על שזיכהו לכך.

טירוף חופש הביטוי*

בעזרת תמלוגים מן הנפט והגז של נסיכות קטר, וצוות של 800 איש ב-12 משרדי חדשות ברחבי ארצות-הברית, תהיה "אלג'זירה" תוך זמן קצר פרוסה בכל רחבי בארה"ב. מהמטה הראשי שלה בדוחה, חונכת אימפריית התקשורת של משפחת המלוכה הקטריים ערוץ

טלוויזיה חדש באנגלית, "אלג'זירה אמריקה", שיוקדש לכיסוי עומק של ארה"ב. כשזה יעלה לשידור לקראת סוף השנה, תשודר תוכנית הדגל שלה, "אמריקה הערב", מסטודיו הממוקם בניוזיאון של וושינגטון - מוזיאון היי-טק לחדשות ועיתונות, שנטל על עצמו את המשימה של "חינוך הציבור אודות הערך של עיתונות חופשית בחברה חופשית".

האם משהו לא תקין בתמונה הזאת? הרבה. זאת בהתחשב בכך ש"אלג'זירה" היא למעשה זרוע של ממשלת קטר שהיא מלוכה מזרח תיכונית עשירה בכספי נפט וענייה בחירויות אדם. על פי הדו"ח מ-2012 על מצב זכויות האדם של מחלקת המדינה האמריקנית, לקטר אין ערוץ תקשורת עצמאי, וכל העיתונות המודפסת שלה היא בבעלות "חברי המשפחה השלטת או מבעלי קשרים אמיצים מאוד עם פקידי ממשל (קטריים)". עיתונאים מצנזרים את עצמם בשל "לחצים פוליטיים וכלכליים". הממשלה אוסרת את קיומן של מפלגות פוליטיות, מצנזרת את האינטרנט, ומגבילה מאוד את זכות ההתאגדות. על תושבי חוץ, שהם הרוב הגדול של אוכלוסיית קטר, חל איסור למתוח ביקורת על האמיר.

מבסיס זה, הערוץ בעל זרועות התמנון הוא חלק ממאמציה של ממשלת קטר לחזק ולהרחיב את השפעתה ברחבי העולם. זוהי מערכה מורכבת, שבמסגרתה מארחת כעת קטר בו-בזמן הן כוחות של צבא ארה"ב והן את הטרוריסט ח'אלד משעל, אחד מבכירי חמאס, שארגונו מחוייב על פי אמנתו, לחיסולה של מדינת ישראל.

הנהלת "אלג'זירה" מתעקשת לטעון כי הרשת האמריקנית החדשה תהיה עצמאית, למרות שעד עתה סימני ההיכר של המיזם היו עסקאות שהשקיפות מהן והלאה ושנרקחו במפקדת "אלג'זירה" שבדוחה. על מנת להשיג דריסת רגל בשוק הכבלים האמריקני, שילמה "אלג'זירה" בינואר האחרון לסגן הנשיא לשעבר אל גור ולשותפיו העסקיים סכום הנאמד ב-400 מיליון דולר (המספר המדויק מעולם לא נחשף) עבור רכישת "Current TV" - מיזם החדשות בכבלים הכושל של גור. אומנם השגת פרסומות בשוק החדשות התחרותי ביותר יכול להיות עניין לא פשוט, אך סמנכ"ל הפעילות הבינלאומית של אלג'זירה, איהאב אלשיהאבי, אמר לאחרונה לעיתון "וול סטריט ג'ורנל", כי השגת רווחים אינה בראש מעניניה של רשת התקשורת הקטרית.

הדבר שלו זקוקה "אלג'זירה" ביותר הוא אמינות. וזה מוביל לעניין השידורים מהניוזיאון, מקום שאמור לשמש חלון ראווה לתפארת העיתונות החופשית, ולא ליתרונותיו של עושר הנפט של הערבים. הניוזיאון, שהוא מפעל צדקה ציבורי פטור ממס, שנבנה בעלות של 475 מיליון דולר ונחנך ב-2008, ממוקם באיזור יקר של הבירה האמריקנית, רחובות ספורים מן הבית הלבן ומגבעת הקפיטול. הבניין המשתרע על בלוק שלם - שניתן לערוך בו כנסים, ומוצגים בו מיצגים אינטראקטיביים כמו האנטנה שהתנוססה פעם על גג אחד ממגדלי התאומים - מספק כתובת יוקרתית, במיוחד למי שמצוי בעסקי החדשות. כדי לסמל שקיפות, קירותיו עשויים זכוכית, ואת הקצה האחד שלו מעטר לוח שעליו חרות התיקון הראשון לחוקה האמריקנית (מגילת זכויות האדם).

ענקים של תעשיית החדשות האמריקנית תרמו מיליונים להקמת המקום. בכל פינה שלו חקוקים שמות של פטרונים כמו הרסט, ניו-יורק טיימס, בלומברג, ניוז קואופוריישן, ABC ו-NBC. הסטודיו ש"אלג'זירה" משפץ עתה ומתאים לטעמו, קרוי ע"ש קרן Knight, שהקימה בזמנה אימפריית העיתונות Knight. עד לאחרונה היה זה ביתה של התוכנית "השבוע הזה" של ABC בהגשת ג'ורג' סטפנופולוס.

קל להבין מדוע ההסדר הזה כדאי ל"אלג'זירה", אבל מה מרוויח מזה הניוזיאון? או בלשון דולרית: כמה? ב"אלג'זירה אמריקה", שמרכזה בניו-יורק, לא ענו לשיחות הטלפון שלי. כשהתקשרתי לאחרונה למשרד הדוברות של הניוזיאון כדי לברר פרטים כספיים הקשורים להסכמים עם "אלג'זירה", הסתבר כי נציגי המוסד המקדיש את עצמו לכתבות דיווח, סירב לענות לשאלות של כתֶבֶת דיווח כמוני. ג'ונתן תומפסון, מנהל קשרי העיתונות של הניוזיאון, אישר כי בעוד שכמה ארגוני חדשות שכרו זמנית סטודיו בניוזיאון, הרי ש"אלג'זירה' יהיה הגוף החדשותי היחיד שעמו נחתם חוזה ארוך טווח".

"אלג'זירה" אינו הנושא היחיד שלגביו החליט הניוזיאון החלטות בעייתית. באביב האחרון הוסיף הניוזיאון ללוח הזיכרון לעיתונאים שנפלו גם את שמותיהם של מחמוד אלקומי וחוסאם סלאמה, שנהרגו בעזה בשנה שעברה במהלך עבודתם בשירות ערוץ הטלוויזיה "אלאקצה". ערוץ זה נמצא מאז 2010 ברשימה השחורה של משרד האוצר האמריקני כ"ממומן ונשלט על ידי חמאס". משרד האוצר ציין כי "אלאקצה" "משדר תוכניות וסרטוני מוסיקה שמטרתם להפוך ילדים ללוחמים חמושים של חמאס, ולטרוריסטים מתאבדים בהגיעם לבגרות".

כשהשמות של אנשי חמאס על לוח הזיכרון עוררו מחאה, מחק אותם הניוזיאון מן הרשימה המקוונת של העיתונאים הנופלים, אך לא מן התצוגה שבבניין. השמות נשארו חרותים על לוחות הזיכרון העשויים זכוכית, יחד עם שמות כמו דניאל פרל. בסמוך, יש ציטוט של הילרי קלינטון: "הגברים והנשים בלוח זיכרון זה הם באמת גיבורים של הדמוקרטיה".

כיבוד זכר טרוריסטים של חמאס הוא סוג של מחווה שיכולה למצוא חן בעיניו של אמיר קטר, שבאוקטובר שעבר נסע לעזה להעניק כבוד למנהיגי חמאס החיים, בהבטיחו להם מענק סיוע של 400 מיליון דולר. אך זוהי דרך מוזרה ללמד את הציבור את הערך של חופש העיתונות. כך גם הצהרתו של דובר הניוזיאון תומפסון, בתשובתו לשאלתי: "חופש הביטוי כולל את הזכות לא לענות לשאלות".

* המאמר התפרסם במקור ב-Weekly Standard. ובמגזין הכורסה בעברית.

הבהרה

בשבוע שעבר נשלח לחלק מהמינויים הגיליון הלא מעודכן, אשר על כן, חלק מהמינויים קיבלו את ההסבר לקנקן התה שבשביבים כפי שרץ ברשתות האינטרנט. ובכן, הקנקן הוא פרי יצירתו של האומן יוסי סוויד מניו יורק והמצגת היא של יגאל מורג.

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il